

NGÀNH SƯ PHẠM Ở CANADA

Hiện nay Canada được coi là một trong những nước có nền giáo dục hàng đầu thế giới bởi vì phát triển giáo dục là một trong những ưu tiên hàng đầu trong chính sách kinh tế xã hội của nước này. Cũng như Mỹ và một số nền kinh tế phát triển khác, hàng năm Canada dành một khoản tiền lớn, chiếm tỷ lệ (%) cao trong GDP để phát triển giáo dục nhằm phục vụ sự nghiệp phát triển kinh tế xã hội của nước mình trong môi trường hội nhập kinh tế khu vực và toàn cầu hoá các nền kinh tế ngày càng gia tăng. Kinh nghiệm giáo dục của Canada hiện được nhiều nền kinh tế đang phát triển nghiên cứu, học tập. Hệ thống giáo dục của Canada gồm 3 cấp: sơ cấp, trung cấp và cao cấp (đại học). Ở đây xin giới thiệu những nét cơ bản của hệ thống giáo dục cao cấp.

Ở Canada học vấn cao cấp có thể được đào tạo ở Đại học tổng hợp (Universities), ở cao đẳng cộng đồng (Community colleges), cao đẳng tổng hợp (University colleges), ở cao đẳng đại cương và chuyên nghiệp (College d'études générales et d'éducation professionnelle).

Sau thế chiến thứ hai, do bùng nổ dân số và nhu cầu cao về lao động lành nghề đáp ứng yêu cầu phát triển công nghệ hiện đại, cho nên một loạt cao đẳng cộng đồng ra đời vào thập niên 60. Hiện nay các trường này đều là thành viên của Hiệp hội các trường cao đẳng. Đây là tổ chức xã hội nghề nghiệp, được thành lập năm 1970 trụ sở ở Ottawa; Thành viên của nó gồm các nhà giáo, các cán bộ quản lý hành chính và các sinh viên nhà trường này.

Giữa cao đẳng cộng đồng và đại học tổng hợp không chỉ khác nhau về thời gian học tập (cao đẳng 2-3 năm, đại học 4-5 năm) mà còn khác nhau ở chỗ cao đẳng cộng đồng không có quyền cấp học vị khoa học cho các học viên sau khi tốt nghiệp, nhưng lại có phạm vi đào tạo rộng hơn, luôn hướng về thị trường lao động, phục vụ linh hoạt, kịp thời mọi yêu cầu biến động của thị trường lao động. Khác với đại học tổng hợp, cao đẳng cộng đồng có nhóm học tập ít người hơn, lối học có thể hỗ trợ cho nhau. Thi vào cao đẳng này dễ hơn vào đại học tổng hợp, bởi vì các tiêu chí tuyển chọn vào cao đẳng linh hoạt hơn, học phí thấp hơn vào đại học tổng hợp. Hiện nay nhiều sinh viên đại học tổng hợp cùng một lúc học cả ở cao đẳng cộng đồng để tạo cho mình có kỹ năng lao động bên cạnh lý thuyết của đại học tổng hợp.

Cao đẳng tổng hợp là loại trường học nghề được đổi mới gần đây trong hệ thống giáo dục sư phạm Canada. Loại trường này đào tạo học vấn cao hơn vì nó kết hợp được cả những ưu điểm, đặc thù của đại học tổng hợp và của cao đẳng cộng đồng. Cao đẳng tổng hợp đầu tiên được thành lập ở tỉnh New Scotland vào năm 1974 do hợp nhất đại học công nghệ với cao đẳng Xavier Junioz, tên mới hiện nay là cao đẳng tổng hợp Kyp Breton, vẫn giữ nguyên quyền cấp học vị khoa học cho sinh viên tốt nghiệp và bảo toàn chương trình công nghệ, giáo dục học nghề của đại học công nghệ. Ví dụ, ở tỉnh British Columbia hiện nay có 5 trường cao đẳng tổng hợp vẫn duy trì các khoa và

các chương trình học tập - từ học khoa học cơ bản đến các chương trình kỹ thuật, kỹ thuật chuyên ngành. Do vậy có thể nói rằng, cao đẳng tổng hợp là loại trường đã được đổi mới, cải tiến tốt hơn so với cao đẳng cộng đồng, bảo đảm cho học viên tiếp cận được các chương trình học tập cao hơn, tiến bộ hơn, đáp ứng kịp thời những điều kiện luôn biến đổi trên thị trường lao động.

Hiện nay ở tỉnh British Columbia và tỉnh New Scotland các trường cao đẳng tổng hợp được coi là sự kết hợp truyền thống của trường đại học tổng hợp với cao đẳng học nghề, xây dựng các chương trình đào tạo tiến bộ, tích cực, vẫn giữ quyền cấp bằng đại học và chứng chỉ học nghề (bằng cao đẳng). Đây là những chứng chỉ dùng làm căn cứ để học viên có thể thi vào các trường đại học tổng hợp.

Cao đẳng đại cương là chuyên nghiệp được thành lập ở tỉnh Quebech (tỉnh này nói tiếng Pháp). Sau khi có giấy chứng nhận (Certificate) tốt nghiệp lớp 11, học sinh muốn vào đại học tổng hợp thường phải vào học dự bị đại học của các trường này.

Ở Canada, những trường đại học có quyền cấp các học vị khoa học cho sinh viên tốt nghiệp được gọi là đại học tổng hợp. Trên thực tế, đại học tổng hợp có chương trình học tập gồm nhiều lĩnh vực kiến thức uyên sâu, được cấp cho học viên tốt nghiệp 3 loại bằng sau: tú tài, cử nhân, tiến sĩ, tùy theo thời gian học và chất lượng học. Nói chung, đại học tổng hợp ở Canada không tập trung ở vùng, khu vực nào, mà được thành lập ở các tỉnh vì nhiệm vụ cung cấp học vấn tổng hợp được giao cho các tỉnh. Mặc dù các chương trình đào tạo kiến thức tổng hợp ở các tỉnh gần như nhau, nhưng chúng cũng có những điểm khác nhau tùy thuộc hoàn cảnh địa lý, truyền thống văn hoá, chủng tộc, sắc tộc ở mỗi địa phương.

Hiến pháp Canada năm 1867 đã đặt nền móng cho chế độ đào tạo đại học không cần tập trung ở một khu vực và đã cho phép thành lập Liên đoàn các trường đại học Canada. Bốn tỉnh đầu tiên tham gia Liên đoàn này là: Ontario, Quebec, New Brunswick và Nova Scotia. Sáu tỉnh còn lại tham gia Liên đoàn này chậm hơn và có hệ thống giáo dục riêng hay đã hình thành các khâu cơ bản trong hệ thống này.

Do vậy có thể nói rằng, về mặt lịch sử hệ thống giáo dục Canada là khá phức tạp. Đây là hệ quả của các nền văn hoá đa sắc tộc ở 13 vùng hành chính của Canada (10 tỉnh và 3 vùng tự quản).

Đại học tổng hợp Canada có 3 chức năng: tiến hành nghiên cứu khoa học; truyền bá kiến thức văn hoá, khoa học cho sinh viên; thay mặt nhà nước làm nhiệm vụ truyền bá các kiến thức văn hoá, khoa học, công nghệ cho nhân dân. Khác với Mỹ, ở Canada các trường đại học và cao đẳng được ngân sách nhà nước cấp kinh phí để tồn tại và phát triển. Bởi vậy mọi Công dân Canada đều có thể vào đại học với học phí thấp hơn của Mỹ, nhưng chất lượng kiến thức không thua kém.

Mô hình cao học Canada có những nét nổi trội như sau: chất lượng học tập cao, học phí tương đối thấp; các phương tiện phục vụ học tập hiện đại; nhà trường luôn cập nhật các tri thức khoa học, công nghệ hiện đại cho sinh viên v.v.. Các bằng tốt nghiệp đại học do Canada cấp cho sinh viên được thế giới công nhận. Những người có bằng đại học chuyên nghiệp của Canada có thể kiếm việc làm không mấy khó khăn trên thị trường lao động thế giới.

Đến thập niên 50 đã có nhiều thay đổi cho phù hợp với hoàn cảnh kinh tế - xã hội ngày càng đổi mới sau thế chiến thứ hai, theo sáng kiến của Hiệp hội các nhà giáo Alberto, đào tạo

nghề nghiệp được chuyển sang ngành đại học tổng hợp của tỉnh chỉ đạo, kiểm soát. Từ đó, các giáo viên cơ sở và trung học thường được đào tạo ở các trường đại học tổng hợp của tỉnh. Các trường sư phạm dần dần trở thành các khoa cao đẳng sư phạm của đại học tổng hợp tỉnh. Mô hình này cũng dần dần được áp dụng ở toàn quốc, nhưng nhanh, chậm còn tùy thuộc vào hoàn cảnh mỗi địa phương. Ví dụ, tới cuối thập niên 70 thế kỷ vừa qua vẫn còn một số tỉnh (như Ontario và Quebec) giáo sinh chưa được học ở khoa sư phạm của đại học tổng hợp, mà vẫn phải học ở các trường sư phạm cổ xưa.

Hiện nay đào tạo cán bộ sư phạm đã được tập trung vào các trường đại học tổng hợp, nhưng yêu cầu tuyển sinh cao hơn. Nếu trước đây ở các trường sư phạm, giáo sinh chủ yếu tập trung vào học các phương pháp học tập, và giảng dạy, thì hiện nay ở các trường đại học tổng hợp đã có khoa tổng hợp, đại cương và khoa hướng nghiệp.

Giáo dục tổng hợp ở Canada nhằm tạo cho giáo sinh giỏi một môn, am hiểu tốt các môn liên quan. Do vậy tạo cho giáo sinh sau khi tốt nghiệp ra trường có nhiều khả năng cạnh tranh trên thị trường lao động, được xã hội đánh giá cao. Có thể nói rằng, các trường sư phạm cổ xưa chỉ nhằm đảm bảo số giáo viên cần và đủ theo yêu cầu của xã hội, thì hiện nay các trường đại học tổng hợp đào tạo giáo sinh theo phương pháp học kết hợp học với hành, đem lý thuyết nhà trường, lý thuyết sách vở ứng dụng vào thực tế, vào các công trình nghiên cứu khoa học của nhà trường. Ở các khoa sư phạm của các trường đại học tổng hợp giáo sinh được học nhiều bộ môn. Chẳng hạn ở đại học tổng hợp Alberta (tỉnh Alberta) có các khoa: giáo dục mẫu giáo

(trẻ chưa đến tuổi tới trường) và khoa giáo sinh vỡ lòng. Ở các khoa này giáo sinh học các bộ môn luật định để trở thành giáo viên vỡ lòng, giáo viên cấp một. Các giáo viên loại này có quyền học tiếng Anh và tiếng Pháp để trở thành giáo viên có thể dạy học sinh ở các vùng nói các tiếng này.

Đối với giáo viên trung học có thể phải học tới 13 bộ môn, trong đó có các môn: sinh vật, lịch sử, tiếng Anh, tiếng Pháp, các môn khoa học tự nhiên, và môn thư viện trung học. Ở đây người Canada rất coi trọng lịch sử truyền thống và văn hoá các dân tộc sống trên tổ quốc mình. Ở nhiều trường đại học tổng hợp có khoa đào tạo giáo viên cho các vùng dân tộc bản địa (dân tộc thiểu số, da đỏ). Các chương trình đào tạo giáo viên cho các vùng dân tộc ít người (dân bản địa) được khởi xướng vào thập niên 70 vừa qua sau khi chính phủ Canada nhận thấy cần phải xoá bỏ tình trạng bất công của lịch sử đối với các dân tộc bản địa (như người da đỏ, người Inuit v.v...) vì họ đã mất nhiều quyền lợi - không được học tiếng mẹ đẻ. Do vậy chính phủ đã chính thức thi hành chính sách đa sắc màu văn hoá, cho phép đưa vào chương trình đào tạo giáo viên (chương trình sư phạm của các nhà trường) bộ môn học và dạy tiếng thổ âm + nghiên cứu lịch sử và văn hoá của người bản địa. Có một số bộ môn kết hợp dạy cho người bản địa bằng cả tiếng Anh và tiếng bản địa. Thực tế cách làm này đã đem lại hiệu quả thiết thực - trình độ và chất lượng giáo viên ở các trường dạy người bản địa (da đỏ) đã được nâng lên rõ rệt.

Ngày nay, cũng như ở các nước trên thế giới, ở Canada kết hợp học với hành là việc làm không thể thiếu được của mọi nhà trường, nhất là của trường sư phạm nhằm bổ trợ và củng

cổ kiến thức sách vở của các học viên. Nhưng, ở Canada, trước thập niên 60 của thế kỷ 20 nhiều trường sư phạm “xuất xưởng” giáo sinh ít có thực tiễn, chỉ có kiến thức sách vở đơn thuần, vì thời gian thực tập giảng dạy của các giáo sinh chỉ bó tròn trong 1-2 tuần lễ. Sau thập niên này một số trường sư phạm đã tăng thời gian thực tập cho các giáo sinh, nhằm kết hợp kiến thức sách vở với hoạt động thực tế của ngành sư phạm và đã có 3 trường đại học tổng hợp miền Tây Canada kéo dài thời gian kết hợp học với hành cho các giáo sinh. Đó là đại học tổng hợp Saimon Fraizer (tỉnh British Colombia), đại học Alberto và đại học Sascatchewan. Theo mô hình thực tập của Saimon Freizer thì giáo sinh phải học gần như thuộc lòng để có thể trả lời được hầu hết các câu hỏi được đặt ra trong thời gian thực tập. Còn đại học tổng hợp Alberto lại bắt giáo sinh phải thực tập trong 1 năm học. Các ngày giảng thực tập ở nhà trường đều được hưởng phụ cấp, nhưng không phải thực hiện các nghĩa vụ của giáo viên bản trường. Đại học tổng hợp Sascachevan cho thực tập 4 tháng ở năm học cuối cùng dưới sự giám sát của thầy giáo và chỉ đạo của khoa sư phạm nhà trường.

Trên thực tế mỗi phương pháp thực tập đều đem lại kết quả thiết thực cho thực tập sinh. Nhưng cách làm của Saimon Freizer bị phê phán nhiều vì làm như vậy buộc giáo sinh phải học thuộc lòng, triệt tiêu khả năng sáng tạo của giáo sinh. Cách làm của trường đại học Alberto vừa tốn thời gian lại tốn tiền, do vậy, không có khả năng sinh tồn. Chỉ cách làm của trường Sascachevan được nhiều người đồng thuận và được phổ biến cho toàn quốc.

Hiện nay sinh viên sư phạm Canada được phép thực tập trong nước hoặc có thể ở nước ngoài, tùy ý lựa chọn, nhưng

phải thực hành đủ 16 tuần lễ. Quá trình thực tập chia làm 3 bước. Bước một là kiến tập, giáo sinh chỉ ngồi quan sát cách giảng bài của thầy giáo bản trường hay của thực tập sinh trường mình. Sau bước này, giáo sinh phải đứng lên bục giảng bài thực sự. Bước ba là giai đoạn tổng kết quá trình thực tập, rút các bài học kinh nghiệm bổ ích (kể cả thành, bại) và tìm hướng giải quyết những nhược điểm, chỗ yếu kém do bạn bè, đồng nghiệp, thầy hướng dẫn và lãnh đạo khoá vạch ra.

Sau khi tốt nghiệp khoa sư phạm của đại học tổng hợp giáo sinh được cấp bằng tú tài sư phạm và chứng chỉ nhà giáo theo danh sách trúng tuyển đã được Bộ Giáo dục phê chuẩn. Trên thực tế ở Canada danh sách này phần lớn do Sở Giáo dục tỉnh duyệt. Bằng tú tài và chứng chỉ nhà giáo là những chứng từ cần thiết để kiếm việc làm. ở Canada mỗi khi tuyển dụng, giáo viên môn nào, loại nào (trung cấp, cao cấp hay sơ cấp) đều được công bố trên các phương tiện thông tin đại chúng (loa, đài) và được tổ chức thi tuyển dụng công khai. Trong đơn xin thi tuyển dụng công chức cần viết rõ sở trường, nguyện vọng để tiện cho việc bố trí công tác sau này, nếu trúng tuyển công chức.

Cũng như ở nước ta, ở Canada thầy giáo được xã hội tôn vinh, học sinh kính trọng, cho nên hàng năm ở nước này số đơn xin thi vào đại học sư phạm rất đông. Ví dụ, ở năm học 1992-1993, đại học tổng hợp Ontario loan tin cần tuyển dụng 1100 sinh viên sư phạm, nhưng số đơn xin thi nhập học lên tới khoảng 7.000 đơn. Còn ở đại học tổng hợp Sascachevan năm 2003, khoa sư phạm trường này loan tin cần tuyển 291 sinh viên nhập học, nhưng đã có 905 đơn xin thi, mặc dù yêu cầu tuyển sinh vào các trường này rất cao ■

Nguồn: *Quản lý ở nước ngoài* (của Nga), số 8/2006.

Trịnh Trọng Nghĩa - giới thiệu